

22

Disputatio inter clericum et militem super potestate prelati ecclesie atque principibus terrarum commissa sub forma dyalogi incipit feliciter.

Clericus sermone sui exordium sub hac forma posuit dicens. Miror optime miles paucis diebus tempore mutata sepultam iusticiam euerfas leges iura calcata. **Miles.** Grandia verba sunt ista et ego laycus qui quibus paucas puer didicerim litteras non tamen ad profundum veni ut tam alta verba a me possint intelligi. Et ideo vene fide clericus si mecum desideras habere colloquium planiorem oportet accipere stilum. **Clericus.** Ecce mea vidi ecclesiam in honore magno apud reges principes et nobiles uniuersos haberi et nunc video econtra miseranda. Ecclesia facta est vobis omnibus preda erigunt a nobis multa dantur nulla si nostra bona non damus rapiunt a nobis conculcantur iura nostra libertates effringunt.

Miles. Non facile credam regem cuius totum sunt clerici iniuste agere vobiscum aut apud eos pice ius vestrum. **Clericus.** Immo certe contra omne ius iniurias innumeras sustinemus. **Miles.** Scire vellem quid vocatis ius. **Clericus.** Jus vobis decreta patrum et statuta romanorum pontificum. **Miles.** Que illi statuunt si de tempo

talibus statuunt vobis possunt iura esse nobis
vero non sunt. Nullus enim potest de hīs sta-
tuere sup que constat ipsum dominium non ha-
bere. Sic nec francorū rex potest statuere sup
imperium nec impator super regnum. Et quem
admodum terreni principes non possunt aliqd
statuere de vestris spiritualibus sup que non ac-
ceperunt potestatem sic nec vos de temporalibus
eorū sup que non habetis auctoritatem. Vnde fri-
uolum est qcquid statuistis de temporibus sup
q potestatem n accepistis a dō. Vnde nup mic-
hi risus magnus fuit. cum audissem nouiter
statutum esse a domino bonifacio octauo q ip-
se est et esse debet sup omnes principatus et reg-
na. Et sic facile potest sibi ius acquirere super
rem quamlibet cum nō restat nisi scribere quia
totum erit suum cum scripserit et sic totū erit
vestrū et vbi statuere nichil aliud est q sibi te-
nere velle. Nichil ergo aliud erit ius habere q
velle non habet ergo nisi vt scribat. Hoc volo
ius esse cū voluerit castrū meum vel villam me-
am agrū meum aut pecuniam et thesaurū ha-
bere. Nec latet vos sapientē clericū ad qntum
vos deducat ista disputatio iudicium. Cleri-
cus. Satis acute domine miles et versute ista
cōtra nos ptulistis et ad hoc tota pmoīs vā

series seu decursus quantum ipse intelligo ten-
dit q̄ dominus papa de vestris temporalibus
nichil potest statuere quia non constat eū sup
temporalibus vestris dominiū accepisse. Et si
nos ipsi ex nostris velimus probare dictis aut
scripturis totum pro nichilo dicitis quia nos-
trum scribere vt dicitis dominiū nobis aut po-
testatē q̄ aliūde nō venerat dare nō potuit. **S**z
si cristianus vultis et catholicus verus esse nō
negabitis xp̄istum t̄rum omnium dominum
esse cui dictum est in psalmo ij. Postula a me
et dabo tibi gentes etc. de quo etiā scriptū est
quia ipse est rex regum et dominus dominantiū
Ista non sunt nostra sed dei verba nec nos ea
scripsimus sed ea misit dominus et spiritus
sanctus dictavit Et quis dubitat illum statue-
re posse quem constat vniuersoz dominū esse
Wiles. Nullo modo diuine potestati vel do-
minationi resisto q̄a cristianus sū et esse volo
et ideo si p̄ diuersas scripturas ostenderitis sū-
mos pontifices esse sup omnia temporalia do-
minos. necesse est omnino reges et principes
sumis pontificibz tam i spiritualibz q̄ in tem-
poralibz esse subiectos. Clericus. Facile est
ex superioribz posse ostēdi Tenet enī fides nos-
tra petrū apostolū pro se et suis successoribz

institutum esse plenum vicarium ihesu christi et
certe plenus vicarius idem potest quod et do-
minus eius cum nulla exceptioe nulla potesta-
tis diminutione est vicarius institutus. Si ergo
non negatis christum de vestris temporalibus sta-
tuere posse qui dominus est celi et terre non potes-
tis sine rubore eandem potestatem christi ple-
no vicario denegare. **Hiles** Audiui a viris
sanctis ac deuotissimis duo tempora in christo
distingui. alterum humilitatis et alterum potestatis.
Humilitatis usque suam passionem potestatis post
suam resurrectionem quam ipse dixit. data est mihi
omnis potestas in celo et in terra mathei ultimo.
Petrus autem constitutus est christi vicarius
pro statu humilitatis non pro statu glorie et
maiestatis non enim factus est christi vicarius
ad ea que christus nunc agit in gloria. sed ad
ea imitanda que christus egit humilis in ter-
ra quia illa nobis necessaria sunt. Illam ergo
potestatem suo vicario commisit quam homo
mortalis exercuit. non illam quam glorificatus
accepit. Et ut ista per scripturas quas indu-
citis ostendamus de eiusdem scripturis vobis testi-
monium proferemus. Ipse enim christus dixit
pilato regnum meum non est de hoc mundo et
quod non venit ministrari sed ministrare. **Luce ii**

Hoc testimoniū adeo manifestū est vt hoīem
resistentē possit confundere ⁊ ceruicē quamcūq;
duram obterere. Et hoc sic dixit ihesu quidā de
turba. magist' dicit fratri meo vt diuidat me
cum hereditatē. At ille dixit ei. **H**omo quis
me constituit iudicem et diuisorem super vs
luce xij. Auditis ergo apte cristū in tempō
libz nec iudicē nec diuisorem constitutum ee
go in statu illo susceptē dispensacionis nec tē
porale regnum habuit nec eciā affectauit ym
mo cum illi multiplicatis pambus comederēt
fugit et in cōmissione petro facta non clauēs
regni terrarum sed clauēs regni celorum tra
didit. Et hebreorum pōtīfices constat regibz
fuisse subditos et a regibus quod procul a vo
bis abhit fuisse depositos. Et vt scias cristi
vicarium spirituale regnum nō ad temporale
seu dominium assumptum accipe ab ipso pau
lo nec minus clarū testimoniū. Dicit enim sic
Omnis pontifex ex hominibus assūptus pro
hominibus cōstituitur in hijs que ad deū sunt
nō ad gubernandū terrenū dominū s; vt offe
rat dona et sacrificia p peccatis. **V**ides ergo
q; preficitur pontifex in hijs que sūt ad deum
cū paul⁹ thimotheo scribat nemo militās sō
secularibz negocijs se implicet. **D**atet ergo cris

tum regnum tempore non exeraisse nec pe-
tro omisisse. **N**ā et petrus dicit actuum sexto
capitulo. Non est equum nos derelinquere ver-
bum dei et ministrare mensis id est temporalibus
dispensandis. Et quamquam possint aliqua tem-
poralia per ipsos pontifices dispensari satis
tamen patet quod non debeant in terrenis regnis
et principatibus gubernandis. que totum sibi
vendicant occupari. **V**nde auctoritates quas
induxistis superius domine clerice scilicet pos-
tula a me etc. et quod ipse est rex regum etc. non ad
statum primum pertinet sed ad secundum. **I**n
quo primo statu sic patuit quod christus nullam
potestatem temporalem exercuit immo a se pe-
nitens abdicavit et in hijs solum et non in alijs
que ad dispensationem nostre salutis exercui-
t petrum sibi vicarium destinavit. quem nec
mitem fecit nec coronavit in regem sed in sacer-
dotem et episcopum ordinavit. **Q**uod si vultis ad
huc contendere christi vicarium eam potestatem in tempo-
ralibus habere quam christus habebat in celis. non
quam christus exercebat in terris. **F**orsan ista per-
tinacia non erit in fine vobis graciose quod vo-
bis patebit sic. **C**onstat enim cuilibet fidei de deo
sapienti quod si precipere deus pecuniam suam agrum
suum a vineam alteri cuilibet dare sine cautione

pe
cto
ve
169
m
as
his
bi
rae
pof
co. do
um in
ullum
pe
his
rae
nec
are
s ab
po
m
ce
vo
do
pau
ian

nulla p̄t̄ta racione nulla expressa cognicōne
statim deberet obedire. **S**i ergo cōtenditis pa
pam eandem potestātē habere. ergo concedere
necesse est q̄ omnia vestra bona ⁊ nostra potes
tis sine causē cognicōne cui volueritis nepotu
lo vel consanguineo dare. tollere principat⁹ ⁊
regna ⁊ eis dare p̄ vestre libito volūtatis. sed
q̄ absurda sunt ista vos videte. et vtrum pla
cerent si vobis hec fierent respondeat. **Q**uā
tāta absurditate recedere per viam racionem
cogimini et papa cogēt resistere. **T**enendū est
igitur q̄ non accepit in temporalibus tantā
potestātē ipse cristi vicarius sed eam solā quā
cristus in sua humilitate exercuit et ostendit

Clericus. **R**egatis o miles ecclēhā cognos
cere de peccato. **M**iles. **H**oc absit. **N**am q̄
hoc negauerit et penitēciam et confessionē ab
negabit **C**lericus. **S**i quid iniuste agit pec
catum est. et qui habet cognoscere de peccato
cognoscet de iusto et iniusto. **C**ū ergo iustum
et iniustum in negocijs rerum tēporaliū sit. cō
sequens etiam est vt de causis temporalibus
debeat iudicare **M**iles. **A**rgumentum istud
cornutū est cuius vanitas et infirmitas per ar
gumentum simile repellendum est **I**n suspen
dēdis latronibus alijsq; dampnandis habet

iustū ⁊ iniustū ⁊ peccm̄ etiā Ergo etiā tacōe pec-
cati s; p̄pa s; sāgne iudicare s; plumeū ē argu-
mentū ideo leui tacōe sufflatū. Nūc ēstat nob
ostendere quomō v̄stra cognicō dñe clerice cir-
ca iustum ⁊ iniustum secundum leges hūanas
que de talib; sanxerūt sit de temporalibus iu-
dicandis. Sed secundum quas et sub quibus
personis subiectis omnib; est videndum: Ma-
nifestum est ergo illum debere secundum leges
iudicare et secundum easdem de iusto et iniusto
cognoscere cuius est leges condere ⁊ habere in-
terpretari exponere et custodire facere et gra-
uare ⁊ mollire cum videbit expedire. Si ergo
vos in iudiciō temporalium simul vultis cum
illo cōcedere aut concurrere cognoscēdo de iusto
⁊ iniusto iam contra scripturam v̄stram aratis
cum boue ⁊ asino et cum principe dicente. Hoc
est iustum. pontifex dicet hoc ē iniustum. Fiet
quod dicet abacuk propheta. In precipitium
factum est iudiciū cōtradicente potētiore p̄-
ter hoc lacerata est lex. et non peruenit vsq;
ad finē iudicij q̄a vere nō erit hoc iusticiā ⁊ iu-
diciū facere ī terra s; iusticiā ⁊ iudiciū ī terra di-
laceāre. Et ego cōndā vobis scdm̄ paulū vñ v̄rā
cōgō de; iace p̄ncipes suo iure s; iusto ⁊ inius-
to cognoscēt et ei⁹ fratē vnusq; h̄ aut tenet

attendet et ei obediet sicut precipit deus. xvij
Si quis autem tumente supbia non obedierit
eius imperio nec princeps cuius fuit officium
iudicandi habet potestatem resistendi vel coer
cendi tunc incipit vestra cognitio quia tunc ac
cedere debet vestra monicio dicente apostolo
paulo ad titum iij c. **A**d mone illos principibus
et potestatibus subiectos esse et subditos et
ad romanos iij c. **O**mnis anima potatibus sub
limioribus sit subiecta. **V**bi etiam maleficia et sce
lera manifesta sunt veluti prede rapine et simi
lia nec est qui velit aut possit corrigere. **N**on
enim nego vos in hijs casibus debere vel posse
vestram potenciam exercere. sed non de iusto
vel iniusto quia de hoc non habetis cognosce
re aut manum ad hoc apponere. **E**t cum mani
festum fuerit atq; per sententiam iuris aut euide
ntiam sceleris que nulla egent cognicione tunc
poterit ad vos ista materia et forma de quibus
dictum est pertinere alias si propter peccati colli
genciam vultis de prenotatis casibus cognos
cere non restat nisi fores principum claudere le
ges filere et decreta principum et vestra sola reso
nare. **A**rtare vos volo et urgere vna questione
vtrum sit vestrum de causa matrimonij cognoscere
et ego vado padue pro quadam hereditate quam

peto nomine vxoris mee que habet in ea suc-
cedere **V**idetur q̄ iacōne matrimonij nichil cō-
petit petere illā hereditatem. **N**ūquid prop-
ter matrimonij colliganciā de quo habetis cog-
noscere debetis coram vobis de hereditate litiga-
re Robertus de Flandria pro vxore sua petēs
ducatum burgūdie nomine dotis debuit ne co-
ram rege vel episcopo litigare. ymmo plane di-
co vobis omnibus clēicis inhibendo ne cognicō-
nem de dote contra deum et iusticiam vsurpe-
tis cum promissio dotis mere et vere sit pactō
temporalis et sepe firmari possit regalibus in-
strumentis. **E**t quia vobis vsurpatis aliena e-
uenit vobis illud vero dei iudicio q̄ in eo nich-
il multum pacietur. **P**atet ergo q̄ sit vanum
et frivolum q̄ ex tali vicinitate velitis vobis
fingere colliganciā in cognicione causarum
quā ad hec omnia vnum solum debet vobis
sufficere quod supra memorauim⁹ de euāgelio
Iuce dicente domino ihesu. **N** homo quis me con-
stituit iudicem et diuisorem inter vos. **O**steri-
dit enī manifeste q̄ secūdu eā ptātem quā hō
mortalis exercuit nō ptinebat ad eū de here-
ditate iudicare. **C**leric⁹. **N**ōne debēt tēporalia
spūalib⁹ deservire. ergo tēporalia debent eē sub-
iecta spūalib⁹ et spūal⁹ ptās tēporalē d⁹ tēgē ptātē

Miles Vere debent spiritalibus; temporalia de
seruire suo casu quia tenentur di cultoribus; neces
saria ministrare. Nam hoc omnis gens quasi in
natum habuit et habet instinctum. et hoc naturali
iure decreuit natura naturans ut ministrantibus
creatori seu diuina celebrantibus; necessaria mi
nistrentur et honoris debita et vite necessaria
prebeantur. Quod etiam phariseis in lege qua
dominus moysi tradidit et sacerdotibus; abundanter
et caute prouidit. non dominium tamen aut regnum
temporale commisit. Et apostolus ad corinthios
Si spiritualia uobis seminauimus non est magnu
si carnalia uestra metamus. Sed si uultis scire
quale dominium prebeat ministris accipite per
ordinem uerba christi et eius apostoli pauli
Dicit enim christus discipulis suis ad predicand
missis. Dignus est enim operarius mercede sua
Et paulus de se et ceteris apostolis ait Quis
militat suis stipendijs unquam. quasi diceret nul
lus. Et scriptum est in lege moysi. non alligabis
os boui trituranti Ecce quibus; uos operantur prope
et paulus eius apostolus. Vtique operarius et sti
pendiarius. Numquid operarij et stipendiarij
sunt rerum domini. Videtis quod temporalia conce
duntur uobis non ad dominium sed ad uite subsi
dium et ad spiritualis ministerij sumptum. Et

ex lege moysi cōparamini boui ituranti cui sa-
tis est accipere pabulum q̄m q̄ ipse suo labore
impleat horreum **E**t q̄ dicitis spiritualem po-
testatem regere temporalem potestatem iam
vobis est per apostulum paulum superius re-
ponsum ibi q̄ omnis pontifex ex hominibus
assumptus pro hominibus cōstituitur in hijs
que sunt ad deum vt offerat dona et sacrificia
pro peccatis et in hijs habent nos regere vī de-
licet que sunt ad deum sed ad ecclesiam non
pertinet in hijs que foris sunt aliquā iudicā-
dum q̄ si adhuc contenditis summum pontifi-
cem superiorem esse per omnia in detisiones
mirabiles incidetis. **S**i enim cū creatur papa
creatus sit domin⁹ omniū simili racione crea-
re episcopum. **E**rit create illius patrie dominū
et sacerdos meus erit dominus castri mei et do-
minus meus quia sicut potestas p̄pe est in to-
to ita potestas istorū est ī illa parte cui preest
ergo cessandum ē ab hac stulticia que ab om-
nibus irridetur et tantis scripturarum elemē-
tis ac racionibus confirmatur. **N**am in vete-
ri lege dicimus non sacerdotes a regibus sed
reges et principes a sacerdotibus et prophe-
tis adorari et eos ad se vocari et que placebāt
regibus imperari. **E**t in hijs que interdum

extrauerant publica dispensacione temporalium
inrepari vt tercio regu pmo et qerto capitulis

Clericus. Miror qd dicitis super dispensaci
one temporalium regem arguisse pontificem

Miles. Vos excitatis canem dormientem et
cogitis me loqui de hijs que ante non cogitau

Clericus. Eratetur canis et latret. **Miles.**
Quomiam vti nescitis vtilitate et paciencia
principum timeo qd post iustum latratum sen
datis et morsum **Clericus.** Quid interest re

gum et principum super dispensacione tempo
ralium nostroru. ipsi sua habeant et nostra no
bis dimittant. **Miles.** Nostra multum inter

est per omnem modum. Numquid non inter
est nra circa salute animarum nrarum super omnia
cogitare. Numquid non interest nostra pro pa
rentibus mortuis debita prosequi obsequia et
etiam obsequia postulare. et nonne vobis a pa
rentibus nostris ad hoc sunt nostra temporalia
data et copiose ministrata vt in cultu diuino to
taliter expendantur. sed certe nichil facitis in
de sed omnia vestris necessitatibus applicatis
que per elemosinas et opera caritatis in visce
ribus pauperum claudere deberetis. Nonne e
necesse qd per huiusmodi sanctissima opa mor
tui iuuarentur et saluarentur viui. Nonne cum

ea ad propria expenditis supflueq; consumi
tis et ea contra intencionem dancū et etiam
quodammodo accipientium dispergitis male
vtendo. viuos et mortuos leditis et viuis et
mortuis dampnabiliter derogatis. Nonne ei
quī non vult militare auferetur stipendium
Et certe vasallus non implens seruicium me
rito perdit et feodum. **E**t vt vobis ponam su
per hac questione silentium. et q; super hoc
nostrum sit delere et remedium apponere acci
pite fortissimum et apertissimum capitulum
scripture sancte secūdo paralipomenō decimo
quarto capitulo **L**egit enim de rege ioas. fe
citq; quod bonum est coram domino et cunctis
diebus ioiade sacerdotis et de eodem rege legitur
quarto regū duodecimo capitulo **V**ocauit rex
ioas ioiade pontificē et sacerdotes dicens eis
quare sartatecta nō instauratis templi. **N**olite
ergo pecuniā recipe a populo amplius iuxta
ordinacionem vestram sed ad instauracionē po
puli reddite eam. prohibitiq; sunt sa:dores
accipē pecuniam vltra a populo **V**ides ergo
quod laudatur rex ioas a domino qui curam
accepit vt oblationem iuxta itencionem dan
cium expendere in cultum diuinum **H**oc
est ad instauracionem templi:

Laudat enim regem ioas deus. vt ostenderet
q̄ non delinqueret quia non cupiditate sed pi
etate non ambitione sed religione id faceret.
Ad tollendā suspiciōnē rex testem volebat ha
bere ipsū pontificem vt sequit̄. **C**umq; videret
nimiam pecuniam ī gazophilacio ascendebat
scriba regis et pontifex effundebantq; et nu
merabāt pecuniā q̄ inueniebat̄ in domo domi
ni et dabāt eam iuxta numerum atq; mensu
ram in manus eorum qui preciant commenta
rijs domus domini. **E**cce laudata est regis re
ligio q̄ curā gessit vt bona illi⁹ veteris ecclesie
saluarentur sollicitē et expenderentur religiose.
Scio q̄ durum sit vobis hoc audire. cum ta
men nichil refero nisi verba scripture. **D**ictum
enim vobis est superius q̄ hec accepistis om
nia ad vite subsidium et ad scē milicie stipen
dium ad victum habendum et vestitum quibus
buobus dicit apostolus se esse contentum. et
q̄cquid supest in pios vsus pauperum et mise
rias egrotantium expendere debetis. **Q**uod si
non feceritis multum nostra interest de eis de
curam habere ne animas mortuorum salutēq;
vīuorū defraudetis. **C**lericus. **R**ex iste ioas
bona sibi nō tulit sed in vsus ecclesiasticos ex
pendit. vs autē hodie bona nostra tollitis q̄

non in religiosos vsus .s; militares tumultus
et bellicosos classes expeditis **V**nde exemplū
quod induxistis vris operibus aduersatur. et
vestra violentiā solū colozat. **Miles** Sem-
per i malū vrm cōtra stimulū regū calcitratis
Est ne hoc vobis molestū q̄ de bonis ecclesie
secū tollūt nepotuli vestri ⁊ cōsanguinei alieq;
psone interdū ihoneste. **S**ed vobis est oīno i
tolerabile ⁊ molestum q̄ rex mansuete petit a
vobis et p̄ gracia accipit p̄ vestra salute et de-
fensione ecclesie ⁊ bonoz vestrorū. **Clericus**
Me miserū pellemq; meam tollitis cum carni-
bus et hoc appellatis salutē **Miles** **N**ō per-
strepite s; paciēter audite. considerate vicinos
vestros suis egere et ad vestrā respicere. **S**i de-
ficeret regis potestas qualis ess; reqes vestra
Nonne nobiles egemi et pdigi si cōsūpissent
sua cōuertēretur ad vestra. ergo regia manus
vester murus ē. pax regis pax vestra. salus re-
gis salus vestra. **Q**ue si deest aut forsan esset
subtrahita vel peccatis vestris exigentib; a vo-
bis discederet et vicinis supra bona vestra cras-
santib; nūc exigētib; nūc minātib; atq; vas-
tātib; bona vra ogeremī oibus seruire. **S**i ve-
litis procs? bona vra pite quanta velitis tunc
redimere quod manus regia rediret sicut p̄us

Videtur ergo cum pauca regi traditis quomodo
salutem vestram redimit quando omnia bona ves-
tra deperdenda saluat. **S**ed sicut vos semper
fuiſtis beneficijs ingrati sic estis nunc in vestris
profectibus querulosi. **Q**uod si manus hostilis
rege cadente regnum inuaderet nonne omnes
predis et rapinis interiretis et ferocitate bar-
baricam quam vobis implacabilem sentiretis re-
lictis sedibus territi et attoniti fugeretur et to-
tum perderetur qui modo super minimis doletis.
Quod si reges et principes suis stipendijs suisque
periculis tenentur vos defendere sequique morti pro vo-
bis gratis exponere et vos sub umbra quiescere
comedere splendide iocunde bibere super lec-
tos ornatos quiescere quiete dormire et in stra-
mētis mollibus lasciuire. **E**rgo et vos vere estis
soli domini reges vero et principes vestri sui.
Et alij pro vobis et res et personas offerunt mor-
ti. **S**i datur personis ecclesiasticis requies non
est magnū si pro personis seruent opes. **H**oc
dicatis esse durū sed non quiescitis donec mo-
re solito conuicti fueritis ac etiam confutati di-
uinis quibus non potestis obuiare scripturis.
Nam de ioas rege superius memorato scribitur
quarto regum xij et ij palipomenon xxij c. **Q**uā
obrem tulit ioas rex iuda omnia sanctificata quae

consecrauerant **J**osephat et aaron et mosa pa-
ter eius rex iuda et que obtulerat et vniuersū
argentum quod inuenire potuit in thesauro
templi domini et palacio regis misitq; azaeli
regi sirie et recessit a iherusalem **E**cce aperte
q; pro redemptione populi accepit ea que con-
secrata erant in templo domini. non tamen pe-
perit regis palacio. quando tulit ista de tem-
plo. **E**t eodē modo quarto regum decimo octa-
uo capitulo legitur hic de ezechia rege sacto. **I**n
tempore illo cōfregit ezechias valuas templi
domini et laminas aurī quas ipse affixerat et
dedit regi assiriorū. **Q**uod si dicas q; **E**zechias
egit male rñdeo sic habet i palipomenō xxxij
Ezechias nō reprehendit i oībus operibus su-
is preterquam in legacione principum babilo-
nis **Q**uis ergo dampnabit quem in omnibus
scriptura laudauit. **S**i erratis non intelligen-
tes scripturarum veritatē quid ergo contra re-
ges et principes contenditis. **L**egitur em̄ ma-
thei quinto capitulo **N**on propter locum gen-
tem sed propter gentem locum dominus pre-
legit **N**on est ergo parcendum ecclesie mate-
riali vbi discrimen imminet genti xp̄stiane
quod sanctus ezechiel et iosephus intellexit et
fidelit̄ adimpleuit **S**i em̄ bona v̄sa sūt ecclesie et

et populus in ecclesia est quanto iustius sub
stantia in ea ubi salus populi pendet expenden
da est. **Unde dominus mathei xij c. Dico vobis**
quod templo maiore est hic. nec dubium est quoniam
templum spirituale quod est homo dignius sit
materiali et templo lapideo. Intelligat ergo rex
pius et prudens in hijs verbis domini dei volun
tate nec ulterius querat auctoritatem. Nec est
parcendum materiali templo nec hijs que dedi
cata sunt templo ut salus reddatur et pars periculi
tanti populo cristiano. Nec est blandiendum
ecclesiarum superfluitati immo succurrendum
tante gentis necessitati. sed quia rex ea que si
bi licet iure diuino vult facere cum beneplaci
to vestro non veremini exasperare regem in man
suetudine vobiscum agentem et solita beniuolen
tia vos regentem. Cauete a verbis salomonis
quia ira regis nuncius est mortis. Clericus.
Si possunt reuocari que semel deo sunt donata
ergo irritari possunt omnia vota. Miles.
Hoc non est que deo data sunt reuocare sed illis
vsibus quibus fuerunt data applicare. Que enim
sunt deo data eo ipso sunt pijs vsibus dedicata
Quid enim poterit sanctius esse quam cristiani
populi salus et quid preciosius domino quam hos
tes raptores et interfectores accere a populo

crístiano et quam pacem subiectis et fidelibus
emere **Cum** ergo in hijs bona ecclesie expédū
tur vere vsibus quibus fuerant dedicata redū
tur **Clericus** Si ad scripturas sacras reuer
tatis quare libertates nostras infringitis quas
libertates cōstat nos ex iphs traxisse scriptu
ris dominus enim interrogat petrū mathei
decimo septimo Reges terre a quibus accipiūt
tributum a suis an ab alijs At ille dixit
Ab alijs Dixit illi ihesus Ergo liberi sunt
filij Vt autem non scandalizemus eos Vade
ad mare et mitte hamum et illum piscem quod
primus ascendit tolle et aperto ore inuenies sta
terem sume illum et da pro me et te **Vides** o
mnes quod clerici christi seruicio mancipati om
nino sunt liberi **Miles** Si euangelium be
ne respicitur a christo solo census siue didrag
ma petebatur ideo pro christo dari videtur
ista responsio ipse enim est filius dei filius regis
magi Et sicut filius regis maior est p̄fide
sic filius dei maior est et maior erit cesare et sic
illa responsio proprie videtur esse pro christo
Attamen quia illi qui principaliter ministrant
regi nullatenus ad publica onera sunt trahen
di cōcedim⁹ quod clerici in suis personis sunt liberi
Dico quod non de coniugati vita et conuersione laici

quī non ad honorem dei s̄ ī fraude domini sūt
sicut patet ad oculum non consutati sed clerici
cristum sequentes vt petrus ⁊ sacris altaribz
mancipati concedimus inquantū plane d̄ h̄is
quī liberi sunt non dico clare per euangelium
sed quā euangelio et eorum officio videbatur
consonum indultū est eis hoc priuilegium p̄n
cipum. Nam ab origine ecclesie dixit paulus
ad romanos xiiij. **O**mnis anima potestatibus
sublimioribz subdita sit. et post. **N**ō solum p̄
ter iram sed p̄pter conscienciam. ⁊ post ibidem
dicit. **R**edдите omnibz debita. cui tributū tri
butū cui vectigal vectigal **V**idetis ergo q̄ oīs
anima erit subdita et vectigalis et tributaria.
Sed vt dixi nūc estis in p̄sonis liberi quā of
ficio cristi mancipati numquid p̄ hoc et eadē
libertate gaudebunt et agri. **S**i enim ecclesia
emerit censualem agrum numquid cui soluen
dus erat census p̄det eum. **C**lericus. **N**ō de
censibz sed de exactionibz sermo est. **M**iles
Sic ego sup certos agros habeo certū censū
sic impator super orbem terrarum pro defensi
one reipublice cum oportunū fuerit pro arbi
trio volūtatis potest leuare tributum. **C**lara
enim ratione accedit vt res publica rei publice
sumptibz defendatur. ⁊ quecumqz pars gaude

at ista defensione equissimum est vt cum alijs
ponat humerū sub ouem. **S**i ergo nūq̄ iuste
possessiōes subdite sūt ad onus publicū quātū
ad anuum censum ad quemcumq; tranhunt
semper erunt sub onere hoc vbi necessitas fu
erit reipublice. **S**icut cum alijs idigent semp
defensione. **Q**uod si dicitis quod cōtra hoc prescrip
sistis longa vñ libertate. respōdemus vobis q̄
quanto benignitate principum fuerit libertas
vestra longior tanto vbi maior apparet necessi
tas et debet esse volūtas promciōz ad subueni
endum. **N**am et irridet scriptura vestram pre
scriptionem cum a salomone vsq; ad ioas. et a
ioas vsq; ad ezechielem nō legitur esse factū
quod tamen **E**zechiel perfecit. **N**am et multe
ciuitates priuilegijs et cōsuetudine ab exaccō
nib; libere patienter soluerunt et soluunt ho
die quod placuit principi pro defensiōe regni
vel ciuitatib; vel persoīs. **E**t si deus vt dicitur
propter ingratitudinem reuocat peccatorum
remissionem videatis ne propter vestrā rebelli
onem non mereamini. **N**on minus sed etiam
plus onerari et tandem facultate simul et ptate
denudari. **C**lericus. **N**ūq̄d p reges tollēde sūt
grē nob; p leges cōcesse et p btōz pncipū priuile
gia scē ecclesie cōcessa. **M**iles. fateor et vix est

amplissima vobis priuilegia per bonos ponti-
fices indulta. Scite vero debetis q̄ quicquid
rectores reipublice faciūt ad vtilitatē reipub-
lice intendunt ⁊ ad eam habentes oculū iuxta
illam regulam. Cuncta disponunt itantum q̄
salutē reipublice saluti proprie quod est ī p̄n-
cipe gloriofissimū anteponūt exemplo dauid
secundo regū. Vnde constat ⁊ testimonio ⁊ rec-
tatione eos concedere quaten⁹ possz in pos-
terū reipublice derogare. Vnde plane colligit̄
in omnibus priuilegijs hoc exceptum scilicet
vt nisi priuilegiū indultum videat̄ in posterū
reipublice nociturum vel pro ardua necessita-
te vel vtilitate reipublice manifesta mutandū
Igitur non est dubium quin pro regni necessi-
tatibus gracias vobis indultas legibusqz sanc-
itas possunt altissimi principes cōsulatoz sus-
pendere ratione et secundum exigēciā tēporis
vt inuenimus per salomonem sapientissimū
ī pena furti aliquid lege diuina mutatū. Ele-
uias. Imperatores sanxerunt ista non reges ⁊
ideo per bonos imperatores o mnes nūc erit le-
gum gubernacula moderari. Miles. Hoc res-
ponsum est blasphemie. Et quoniā vt videt̄
aut originem ignoratis regni aut quod videt̄
vrius illius altitudini iuidetis si karoli mag

ni registrū inspiciatis et historias pbatissias
reuoluatis. Inuenietis q̄ regnum francie dig
nissima condicione imperij portio est pari di
uisione ab eo discreta et eqli dignitate et auc
toritate quingentis annis ceciter insignita
quicquid ergo priuilegij et dignitatis tinet
imperij nomen i parte vna. hoc regnum fran
cie in alia. Cum enī fraterna diuisione francoꝝ
regnū a reliqua parte discessit ipeij quicquid
in parte decedente et penitus ab imperio exis
tente imperiū ipsum quondam obtinuit aut
ibidem iure altitudinis aut potestatis exauit
hoc principi seu francorum regi in eadem ple
nitudine cessit. Et ideo sicut omnia que infra
terminos imperij sunt subiecta esse noscunt
imperio sic que i fra terminos regni regno. Et
sicut imperator supra totum imperiū suum ha
bet leges condere adde re eis aut demere sic et
rex francie. Aut omnino leges imperatorias
repellere. aut quamlibet placuerit permutare
aut illis a toto regno suo prescriptis. Et ab
olitis nouas si placuerit promulgare. Alio quā
si aliqd nouū vt sepe accidit visum fuerit sta
tuendum. Si rex non possit hoc qui est sum
mus. Tunc nullus poterit quia vltra eum non
est superior vllus.

et ideo domine clerice linguam vestram coercete
et agnoscite regem legibus consuetudinibus et
privilegijs vestris et libertatibus; datus regia po
testate preesse posse addere posse minuere que
libet equitate et ratione consultis aut cum suis
proceribus sicut visum fuerit temperare. et ideo
si aliquis pro salute regni tuenda videritis is
tis temporibus immutari acceptate et patienter hoc
ferte paulo apostulo hoc vos docete ad roma
nos xiiii. qui potestati resistit diuine volunta
ti resistit ne qui contra stimulum calcitent in
iuste semel puncti iterum se pungant. **O**bedite
prepositis vestris et subiaccete eis. ad hebreos
in fine Dauid autem sub anathar principe sacer
dotum tempore necessitatis panes propositionis
qui solis sacerdotibus parati erant et nullis a
lijs licebat comedere eos comedit et alijs dedit
comedendos qui secum erant. et mathei xi. sab
batum propter hominem non homo propter sabba
tum factum est. **I**taque dominus est filius homi
nis etiam sabbati. Et deuteronomii xxxiii c. **I**n
manu tua magnitudo et imperium. et ibidem. **E**t
adorauerunt dominum deum regem. **I**tem ibidem
Et vixerunt secundo salomonem filium dauid
vixerunt autem eum domino in principem. **S**e
quitur. et sadoch in pontificem. ut palipomeno

vicefimo primo capitulo. **N**ec quisq̄ intret i
domum domini nisi sacerdotes et qui ministra
bant de leuitis tantummodo ingrediantur q̄ sac
rificata sunt. et totum reliquum vulgus custo
dias domini obseruent. **L**euite autem circum
dent regem habentes cingula. **E**t si quis ali?
ingressus fuerit templum domini interficiatur
sintq; cū rege itante ⁊ igrediente. **V**enitq;
eum ioada pontifex ibiq;

Et sic est finis laus cristo nescia finis